

Q. D. B. V!
DE
PRVIDENTIA
APODEMICA

SIVE
RECTA PEREGRINANDI RATIONE
DIVINIS AVSPICIIS

IN
ILLVSTRI AD ALBIM ACADEMIA

D. XXIX. APRIL. MDCCXX.

H. L. Q. C.

LOCVM

INTER AMPLISSIMI PHILOSOPHORVM
ORDINIS ASSESSORES BENIGNISSIME CONCESSVM
SIBI VINDICATVRVS
BREVITER STRICTIMQUE

DISSERET

M.BERNHARDVS VVINCKLERVS
VVRATISL. SILES.

RESPONDENTE

GEORGIO ERNESTO FRIDERICI
SS. THEOL. ET PHILOSOPH. CVLT.
SCHMIDEBERGA SIL.

VITTEMBERGAE
LITERIS SAMVELIS CREVSIGIL. *95.* *a. CXXXVI. o.*

oll. diss. A
36, 9

PROLEGOMENA DE NOTATIONE VOCVM ET INSTI- TVTI RATIONE.

Vm , iudicante eloquentiae principe , **TVLLIO**, (a) omnis de aliqua re disceptatio a definitione proficiisci debeat, nobis etiam , de *Prudentia Apodemica*, siue recta peregrinandi ratione, breuiter strictim- que dicturis, id ante omnia agendum est, ut ea- rum, quas diximus, uocum, sensus definitione, tum nominali, tum reali, rite declaretur. De *Prudentia* quidem, quid, generaliter ac proprie accepta, (b) designet, dicere uix attinet. Quip-

A 2 pe

(a) Lib. I. Offic. C. III. p. 17. edit. Rachel. ubi ita: Omnis , quae a ratione suscipitur de aliqua re institutio , debet a definitio- ne proficiisci, ut intelligatur, quid sit id, de quo disputetur.

(b) Datur quippe alia acceptio, qua emendatae uoluntatis humanae, seu uirtutis, consecutuum esse entiale dicitur, quatuor com- ple-

pe ad uirtutes, ut uocantur, intellectuales eam
pertinere, adeoque, definiente STAGIRITA,
(c) habitum cum recta ratione actuum circa ea,
quae homini bona, uel mala, sint, siue, ut alii
malunt, nominatimque LIPSIVS, (d) intelle-
ctionem et electionem rerum, publice priuatim-
que expetendarum, aut fugiendarum, denota-
re, ne tyro quidem Philosophiae, nisi turpiter,
ignorat. Id tantum dolendum est, quod etiam
nunc multi subtilem potius prudentiae explicati-
onem uerbosamque disceptationem, quam re-
ctam fructuosamque eius praxin docere, aut di-
scere, soleant, adeoque in hac philosophiae pae-
stantissimae parte perinde, atque in ceteris, sigil-
latimque in doctrina de uirtutibus, magis erudite
loquendi, quam recte uiuendi rationem perse-
quantur, eoque ipso iustam conquerendi causam
uiris probe doctis (e) praebent. Quid uero *Apo-*
demica

plexum partes, attentionem, seu prudentiam, stricte sic di-
ctam, circumspectionem, prouidentiam et discretionem, vid.
de hac significatione ARNOLD. GEVLING. in Ethic.
tract. VI. p. 393. PHILARET. (seu, uero nomine, CLERI-
CVS, aut, aliorum opinione, BONTEKOE) Lib. I. Ethic.
Cap. XII. p. 13.

(c) Lib. VI. Ethic. Cap. V. et VIII. ubi describitur, quod sit $\xi\zeta\zeta\zeta$
 $\mu\varepsilon\tau\alpha\lambda\circ\gamma\circ\alpha\lambda\eta\theta\circ\pi\circ\varrho\alpha\kappa\tau\iota\kappa\eta\pi\circ\pi\circ\varrho\circ\tau\alpha\alpha\eta\theta\circ\varrho\pi\circ\varrho\alpha\eta\alpha\eta\alpha$.

(d) Lib. I. Politic. Cap. VII. §. V. seqq. ubi etiam definitionis huius
explicationem affert, cum qua conferri possunt annotationes
REINHARDI in theatro prudent. elegant. ad h. l. p. 304.

demica, nec ignotae ceteroquin significationis uocabulum, scitu dignum in se contineat, paulo uberius exponere, operaे pretium uidetur. Graeciae originem suam nomen hoc acceptam refert, ubi ἀποδημικός dicitur ab ἀποδημίᾳ, uoce composita ex ἀπὸ et δῆμος, quaeque adeo, ui etymi, denotat profectionem a populo, seu gente, h. e. peregrinationem, non secus, atque ἀποδημεῖν est peregre abire, domo abesse, et ἀπόδημος significat hominem, peregre profectum, seu agentem, prout uoces hae passim ab auctoribus adhiberi solent. (f) Est itaque *Prudentia Apodemica*, ui nominis, nihil aliud, quam prouidentia circa ea, quae ad peregrinationem spectant, siue,

A 3

(e) Tales excitat Magnificus Dn. Prof. HASSEN, Patronus noster omni studio et cultu prosequendus, in concinno Progammate, quod anno superiore ad significandas suas praelectiones publice prodidit.

(f) POLLUX in Onomast. non uno loco uocabula isthaec, eorumque cognata perinde, atque opposita, explicat, e. g. τάχα δὲ καὶ τὸ ἐπιδημεῖν καὶ ἀποδημεῖν, καὶ ἐπιδημῆσαι, καὶ ἐπιδημία, καὶ ἀποδημία, καὶ ἐκδημοι πόλεμοι, dicit in Lib. IX. Segm. IX. fol. 979. edit. Amstelod. cum not. Iungermannii aliorumque Anno 1706. Τύπομοσάμενος νόσου η ἀποδημίαν Lib. VIII. Segm. LX. fol. 891. conf. Lib. I. Segm. CLXXVII. fol. 113. et Lib. VI. Segm. CXCVIII. fol. 978. De profectione in patriam ἀποδημίας nomen usurpat AELIANVS Lib. III. var. Histor. Cap. XIX. Verbum autem ἀπόδημεῖν de Lacedaemonio, ad exterros abeunte, dicit Lib. XIV. c. 32. Nec hagiographis ignota sunt uocabula haec, siquidem ἀνθρώπος ἀπόδημος legitur Marc. XIII. 34. et ἀπεδήμησεν εἰς χώραν μακράν dicitur de filio degenera Luc. XV. 13.

ut nostram inscripsimus dissertationem, ad rectam peregrinandi rationem pertinent. Plenius autem prudentia talis definiri posset per cognitionem et applicationem earum praceptionum, seu regularum, quibus peregrinatio, utilioris scientiae, aut experientiae, caussa, ad exterias nationes ita institui, peragi, et frugi haberi potest, ut bona obtineantur, mala evitentur. Vnde apparet, qualis hoc loco intelligenda sit peregrinatio, scilicet non religiosa, h. e. profectio ad loca sacra, ex uana superstitione, uel saltem indiscreto pietatis zelo, demerendi Numinis gratia, suscepta, eoque nomine utique damnanda, (g) sed politica, seu ciuilis, eademque non magis studiorum, seu eruditionis academicae, (b) quam morum,

seu

(g) Peregrinationes religiosae, quales etiam apud Turcos, ad sepulcrum Muhamedis, Meccam identidem proficiscentes, in usu sunt, passim a Ictis perinde, ac Theologis reiiciuntur, vid. ZIGLER ad Lancellot. Lib. II. Tit. XVI. §. XV. XVI. P. 493. 494. CHEMNIT. in Exam. C. T. part. IV. f. 719. GERHARD. Tom. VII. LL. CC. de Morte §. 125. Et, qui instar omnium hic esse potest, Venerandus in Academia nostra Praeful, Dn. D. WERNSDORFIUS in Programmate Paschali, publico nomine novissime scripto.

(b) Dicitur hinc peregrinatio speciatim Academica, qualem ueteres maxime philosophos instituisse, plurima in historiis exempla testantur, vid. Celeberrimi Dn. BVDDEI dissertat. de peregrinat. Pythagorae in Analect. histor. philosoph. Quam peruersa uero ratione a multis nostris talis instituatur peregrinatio, inter alios monet BOECLERVS in dissert. de peregrinatione Germanici Caesaris p. 17. ubi, hodie,

in-

seu usus et experientiae causa, ad exteris, easque
cultiores ac praestantiores, ciuitates directa. Quod
autem de tali nunc peregrinatione scribere consti-
tuerimus, forsitan non adeo æque interpretabuntur
ii, quibus, quam multi, quamque graues scriptores
argumentum hoc prolixis ac perinde eruditis
commentationibus persecuti sint, præ aliis est
perspectum. Et, nisi fallor, ita nonnullos mihi
obloquentes uideor audire: Ecquid tua de pere-
grinandi ratione proderit meditatio? Num plura
eaque meliora, scribere potes iis, quae prestan-
tissimi iam autores scite diligentissimeque per-
scripsierunt? An nescis, quid dudum in hoc ar-
gumenti genere praestiterit BELLVS? (i) quid
commendatus tantopere ZWINGERVS? (k) quid
incomparabilis polyhistor, CONRIN-
GIVS? (l) quid *πολιτικώτατος* BOECLE-
RVS?

inquit, ipsa multitudo peregrinantium argumentum est pe-
regrinationis non bene institutæ. Curritur ad Academias pro-
miscuo coetu, et in studia mittitur confusanea peregrinato-
rum turba: In qua sunt homines, nullo ingenio, nulla vir-
tutis indole a vulgi faece redemti: Hi literatorum tandem no-
mina, munia, praemia invadunt, exemplo publice noxio.

(i) IVLIVS BELLVS in Hermete politico, seu libris tribus
de prudentia peregrinatoria, Francof. ad Moen. 1608. 12.

(k) THEODORVS ZWINGERVS in methodo Apode-
mica, Basileae 1577. 4. Prae aliis hunc commendandum censem
BOECLERVS c. l. p. 39. et 41. et REIMANN. part.
III. introduct. literar. p. 187.

(l) HERMANN. CONRINGIUS in tractat. de prudentia
peregrinandi, Francof. 1672. 4.

VS? (m) quid LOYSIVS? (n) quid PIGHIVS?
(o) quid ERPENIVS? (p) quid alii, maximam
partem recensiti a MORHOFIO, (q) STRV-
VIO (r) et ARNDIO? (s) Enim uero talem
mihi obiectionem facientibus ita respondeo: E-
quidem nec tantum mihi tribuo, ut aliquem in-
genii mei foetum elaborata ac perpolita praestan-
tissimorum uirorum scripta exaequare, nedum
superare, posse, credam, nec prorsus ignoro,
quanta cum cura ac laude alii simili defuncti sint
labore. Attamen spero confidoque, fore, ut cor-
datior quisque, habita circumstantiarum ratione,
hos, qualescunque fuerint, conatus facile appro-
bet. Quippe meo, hominis ultra sex annos in
cultissimis Europae partibus peregrinati, studio tam

accom-

(m) IO. HEINR. BOECLERVS in citat. dissert. de pere-
grinat. Germanici Caesaris, quae continetur in Tom. I. dis-
sertationum ejus, et in primis commendatur a SCHVRZFLEI-
SCHIO in Epist. CCCIX.

(n) GEORG. LOYSIVS in periugilio Mercurii de uirtutibus
peregrinantium, Francof. 1643. 12.

(o) STEPHAN. VINAND. PIGHIVS in Hercule suo
Prodicio, Argentorati 1609. in 8.

(p) THOMAS ERPENIVS in tract. de peregrinatione Gal-
lica, utiliter instituenda, Lugd. Batau. 1631. 12.

(q) DANIEL. GEORG. MORHOFIO in T. I. polyh.
Lib. I. Cap. VII.

(r) BVRCARD. GOTHELF. STRVVIO in bibliotheca
philosophica C. VII. §. 31.

(s) CAROLO ARNDIO in bibliotheca politico-heraldica
selecta Cl. XV. p. 437. seqq.

accommo^datum est argumentum hoc, ut uix
aliud suppetat, in quo disceptando melius uerla-
ri possim. Maneat scriptoribus, modo excitatis,
laus sua promerita. Ne quicquam aliorum existi-
mationi, aut famae, detractum uolo. Id tantum-
modo mihi detur, ut, siquidem multis, qui patria
fede uix pedem extulerunt, de peregrinatione
scripsisse, in doctrinae meritorumque laudem ces-
sit, ego, saltem sine iniqua reprehensione, ea hic
autoxedias consignare possim, quae, non plagia-
riorum, aut compilatorum, more, ex aliis descri-
psi, aut ex charta, ut aiunt, in papyrus transtuli,
sed propria maximam partem experientia didici,
aliorumque auctorum, quanquam (cum uix duos
tresue scriptores apodemicos hic conferre tempo-
ris penuria permiserit) paucissimorum, testimoniis
dictisque identidem confirmanda duxi. Memine-
rit insuper aequus rerum arbiter, non multorum
annorum opus, accurate, stylo, ut Poëta loquitur,
saepius uerso, capite scalpto, et ungue arroso,
perfectum, eruditio hic orbi offerri, sed diatriben
academicam, intra exiguum, quod *Amplissimi Or-
dinis decreta* concedunt, tempus deproperatam,
adeoque uix exasciatam, nedum elaboratam, in
eruditiae duntaxat exercitationis materiam sub-
iici. Quodsi igitur ejusmodi commentationes,
etiamsi uel succinctis tantum aphorismis tritum
contineant argumentum, in publica celebritate ex-

B

ponere,

3157

ponere, nec summi uerentur doctores, quis, quae-
fo, mei rationem instituti secus, ac par est, inter-
pretari uelit? Ceterum, ut uiros pie probeque do-
ctos, quippe maximam apud me auctoritatem
habentes, pronus lubensque audio, ita eos ne-
quicquam moror homines, qui, siue stolida lin-
guae petulantia abrepti, siue maligno affecti ani-
mo, in nostrum hoc schediasma proterue inuolare,
et, si quid forte erroris, per festinationem calami,
typographi incuriam, aut humanam etiam imbe-
cillitatem, maximis quibusque uiris communem,
in illud irrepserit, censoria id notare uirgula, imo
in grauioris culpaemateriam rapere, ausint. Certe,
non odium, sed irrisio nem, aut, si mitissime loquen-
dum, misericordiam merentur tales Midæ aemuli,
siquidem, instar ardelionum, circumcursitantes,
et aliena inquirentes facta, nec ullibi a tetra cen-
fendi libidine sibi temperantes, modo otiosum
nouitatis studium, modo coniunctam cum malitia
inuidiam, modo affectatam arroganter scurrilita-
tem produnt, eoque ipso probiorum omnium ami-
citia, quin summorum quoque uirorum patroci-
nio, excidunt. Debebant potius similes empae-
ctae secum habitare, probeque nosse, quam curta
sibi sit supellex, quantaeque stultitiae, ne dicam
improbitatis, indicium sit, otio torpere, nec pae-
clari quicquam agere, aliis uero, ad optima quae-
que difficii multoque labore enitentibus, insul-
tare,

tare, imo studium et tempus, quod animo rite
imbuendo profligandoque pedantismo (t) im-
pendi posset, continuo dicacitatis exercitio per-
dere. Tales itaque Zoilos nihil, ut diximus, mo-
rati, sed eos, ueluti πιθήκων καλλίσχες, (u) suo
sibi placere ingenio, facile passi, nostras de *Prudentia Apodemica* meditationes eo nunc ordine ex-
positum imus, quem naturalis maxime ratio sug-
gerit. Scilicet omnis peregrinatio, quemadmo-
dum ex tradita supra definitione patet, triplici
potissimum modo considerari potest, primum, ut
necessaria eam antecedit praeparatio, deinde, ut

B 2

bene

(t) Pedantismum, siue a pedendo, siue a pedo, baculo scholastico,
siue, si paedantismus scribatur, a paedagogismo dictum, praे
aliis graphicè depinxit Ictus Franequeranus, VLRICVS HV-
BERVS in Orat. Academ. quam introductioni in philosophiam
aulicam subiunxit Illustris THOMASIVS. Inter praecipuas
talis pedantismi proprietates refertur, uanam stolidamque de se
opinionem souere, scholasticam affectare auctoritatem, alio-
rumque, etiam doctissimorum virorum, scripta censoria no-
tare uirgula, sigillatimque pro Prisciani, ut ita loquar, inter-
esse fiscalis propugnare licentia. Significare hoc uoluit Impe-
rator, Ferdinandus, dum certo cuidam legato, errorem Gram-
maticum forte fortuna admissum, seuerius animaduertenti,
dixit: Oblitus eram, cum paedagogo, non cum legato, me
loqui, uid. REVSNER. in hort. historico polit. Coron. III.
flor. VII. p. 99. Geminam fere historiam de Imperatore, Sigis-
mundo, refert LEHMAN. in Chronic. Spirens. Lib. VII.
Cap. LXIX. p. 863.

(u) Graecum hoc proverbium perbelle adhibuit Excellentissimus
Dn. Prof. STRVNZIVS, Patronus noster grata semper
mente suspiciendus, in praefat. ad Iani Rutgersii Glossarium
graecum, eruditis abs se annotationibus illustratum.

bene recteque instituitur, postremo, ut fructus, inde redundantes, ad debitum adhibentur usum. Quocirca tribus etiam Sectionibus absoluemus tractationem, qua pricipias *Prudentiae Apodemicae* regulas (*ἀνροάματα ἀποδημικά*) completemur. Prima regulas, ante peregrinationem obseruandas, (*ἀνροάματα πατασηνευασινά*) continebit. Altera regulas, in peregrinatione obseruandas, (*ἀνροάματα ἐισαγωγικά*) exponet. Tertia regulas, post peregrinationem obseruandas, (*ἀνροάματα ἀποτελεσινά*) suppeditabit.

SECTIO. I.

DE

PRUDENTIAE APODEMICAЕ REGVLIS, ANTE PEREGRINATIONEM OBSERVANDIS.

REGVLA. I.

*Firmiter statuat peregrinaturus, non, nisi bene
præparato, aut instructo, eam obtingere utilita-
tem, quam peregrinatio afferre posse.*

EXPOSITIO.

QVIN peregrinatio, rite prudenterque instituta, maximas habeat utilitates, nemini, quod puto, dubium tideri potest. Ea quippe est, qua hominum ingenia excitari, mores expoliri, studia perfici possunt. Ea comparandae rerum plurimarum experientiae, inueniendis augendisue artibus ac scientiis, iungendis amicitiis et commerciis inferuit. Ea denique Principibus summis que

que uiris ueluti vastum aliquod theatrum aperit, in quo exempla prudentiae, doctrinae gloriaeque imitanda, stultitiae, ignorantiae atque infamiae fugienda proponuntur. Ita nobiscum grauissimi sentiunt scriptores. Amore uirtutis extra patriam trahi, ingentis specimen animi in Archombroto agnoscit BARCLAIUS. (a) Non unius agelli, aut urbeculae, cauea includi, sed nobiliores orbis terrarum partes pedibus oculisque usurpare, atque cum iudicio penitus cognoscere, homini ingenuo gloriosum perinde, ac fructuosum iudicat Dux VVürtenbergicus apud LANSIVM. (b) A peregrinationibus, prudenter institutis, doctorumque consortiorum frequentatione maximopere suum commendat Metschium nostras quondam Orator, BVCHNERVS. (c) Neque hodie demum peregrinationes in usu esse coeperunt, sed olim a summis etiam uiris, doctrinae prudentiaeque cupidis, fuerunt institutae, prout exempla sat multa afferunt scriptores. (d) Quod autem Lycurgus, Plato, Socrates, Seneca, et nonnulli alii uel peregrinatione suis interdixerunt, uel eandem noxiā potius, quam utilem iudicarunt,

B 3 runt,

(a) Lib. I. Argenid. p. 28. edit. Elzevir. 1659.

(b) In Consultatione de principatu inter prouincias Europae. p. 7.

(c) In orat. panegyr. X. p. 211. seqq. Pari modo in summō quondam polyhistore, Conrad. Samuel. Schurzfleischio doctae peregrinationis studium laudat Magnificus Dn. IO. GVIL. BERGERVS, ut illustre huius Academiae decus, ita fortunae nostrae amplificator maximus, eoque nomine pia mentis ueneratione aeternum colendus, in dissertat. funebr. p. 253. Plura de utilitate peregrinationis, in principes perinde, ac uiros doctos redundant, uid. in REINHARD. theatr. prudentiae elegant. seu annotat. ad Politic. Lips. Lib. I. c. 10. p. 446.

(d) Veterum quidem philosophorum exempla afferunt laudatus supra BVDDEVVS c. I. et HEIDERVS in Philosoph. politic. prooem. p. 17.

runt, id non, nisi de inconsulta peregrinandi ratione accipiendum est. Quippe peregrinationem, male institutam, non emendandis perficiendisque hominum moribus, sed corrumpendis materiam dare, nemo negauerit. (e) At ea, quae peruersis hominum affectibus nascuntur, non rei, alioquin in se bonae, assignari debent. Ab usu probe secernendus est abusus. Non perinde iudicari debet ipsa peregrinatio, ac peregrinans. Illa sane, sicut
-modi po
-BACHINERAS (e) M
-tam
frecce suscipitur, nunquam non fructuosa existit. Hic, ubi coeco agit impetu, nec bono semper scopo attendit, in grauissima utique damna incurrit. Quapropter non ipsa tantum peregrinatio prudenter est facienda, sed certa etiam praeparatio ad eam instituenda. Haec quippe

(e) Talis est peregrinatio eorum, qui montes et ualles transcurrunt, maria et flumina traiciunt, et omnes orbis terrarum angulos perreptant, non alio fine, quam ut oculos duntaxat urbium, palatiorum, animantium, et hominum spectaculis pascent, ut in sphaeristeriis tractare discant reticula, ut gallica, italica, aut anglica ubique affectent, ut gulæ captent illecebros, ut meretricularum lethale mulsum degustent, ut luxuriam nasi exercere consuecant, qui tandem, cum diu absuerunt, uix aliud domum reportant, quam inanes loculos, corpora infirma et obnoxia, ingenium hebes, conscientiam peccatis onustam, uestes insolitas, mores histrionicos, superbam stultitiam, uoculas peregrinas, technas strophafue nouas, politicam Machiauellisticam, religionem denique prudentum, aut nullam. Ad tales itaque peregrinatores respexisse censendi sunt omnes illi, qui uel peregrinationem dissuaserunt, uel graui in eam censura animaduerterunt, e. g. L A N S I V S c. l. p. 9. quemque is excitat, T H O M. M O R V S in epigr. P V F E N D O R F. in Monzambano, seu libro de statu Imperii germanici Cap. VII. p. 206. edit. Gundling. in anglica uero uersione, *the present state of Germany* inscripta, et ab anonymo Londini 1690. prodita, p. 162. aliique plures, adducti ab H E I D E R O c. l. A R N D I O c. l. p. 438. M A T H I A B E R N E G G E R O in discursu politico historico de peregrinatione studioforum p. 5. seqq.

tam necessaria est, ut sine ea uix ulla peregrinationis detur utilitas. Plurimum conductit peregrinatio, sed praeparatum debet esse pectus, scribit HOR NIVS. (f) Et peregrinatio caute est suscipienda, nec, nisi fundamen-tis probe iactis, inquit BOSIVS. (g)

REGVLA II.

*Ad praeparationem, recte faciendam, maximi mo-
menti est contemplatio caussae, cur su-
scipiatur peregrinatio.*

EXPOSITIO.

CVm sapiens certam rerum omnium ineat rationem, nec temere quid faciat, aut frustra, prudens etiam peregrinator scopum sibi praestituere debet, ad quem suae cursus peregrinationis dirigat. Evidem omnis peregrinationis, a quocunque demum suscipiatur, generalis fere finis esse debet acquisitione eorum, quae ad perficiendam exornandam uitam ciuilem prodesse possunt. Cum enim studium omne, omnisque doctrina ad rectam uiuendi rationem referri debeat, peregrinaturum quoque id generatim spectare oportet, quod uitae inferuiat. Idcirco uitae discendum, uitae domi, uitae peregre studendum, uitae, tum priuatae, tum publicae, saepe laudatus inquit BOECLERVS. (a) Scilicet is demum

domi

(f) IO. FRIDERIC. HORNIVS in Architectonica de Ciuit. prooem. C. V. §. II. V. VI. p. 40. edit. cum notis Kuchenbeckeri Lugd. 1699.

(g) IO. ANDREAS BOSIVS in dissert. isagogica de prudent. et eloqu. ciuil. comparanda §. 128. p. 61. et in introductione ad notitiam rerum publ. C. VI. p. 72. conf. BOECLER. in cit. dissert. de peregrinat. Germ. p. 9.

(a) c. l. p. 42.

domi forisque profecisse censendus est, qui artem ui-
uendi nouit, mundique, ut uocatur, scientiam, quippe
in omni hominum statu apprime utilem, (!) didicit.
Quae scientia cum nulla uia facilius comparari queat,
quam peregrinatione, prudenter instituta, hunc etiam
fructum praecipue sibi proponere debet peregrinatus,
suamque eo referre praeparationem. At speciales pere-
grinaturi fines, pro uaria eius conditione, uarii etiam esse
possunt. Qui Princeps est, regendis aliquando homi-
nibus destinatus, is eam maxime artem sibi proponere
debet, qua Respublica belli pacisue tempore pie, iuste,
beateque gubernari possit. Nec alienum ab isthoc sco-
pum habere debent illi, qui, animum ad rerum ciuilium
studia applicantes, in aulis, ciuitatibus, curiisque munera
obire, populorumque rectores opera et consilio iuuare
decernunt. Sanctioris autem disciplinae pariter, ac phi-
losophiae, rei literariae, nec non artis medicae cultor,
id in primis sibi propositum habere debet, quod in eo do-
ctrinae genere, quo, duce natura, et excellere alios, et
publi-

(b) Ce n'est pas assez d'être sçavant de la science du Collège, il
y en a une autre, qui nous enseigne, comme il s'en faut servir.
Celle-ci est une courroux, qui va de maison en maison, et qui
ne parle ni Grec, ni Latin, mais qui nous montre l'usage
de tous les deux. On la trouve dans les palais, on la ren-
contre chez les Princes, et les grands Seigneurs. Elle se fourre
dans les ruelles des Dames, elle se plait parmi les gens de
guerre, et ne méprise pas les marchands, les laboureurs, ni
les artisans. C'est elle, qu'on appelle la science du monde, qui
a pour guide la prudence, et pour docteurs les conversations,
et l'experience des choses. Elle rend les mêmes offices aux
autres sciences, que le lapidaire fait aux diamans bruts, quand
il leur donne la beauté, l'éclat, et le prix par sa polissure
etc. ita de magna hac scientia loquitur eruditus Gallus, BEL-
LEGARDE dans l'éducation parfaite p. 87.

publicum aliquando bonum amplificare statuit, 'usum possit praestare. Sic, rebus bene deliberatis, certam tenet uiam peregrinator, suique memor instituti, in agendo discendoque ubiuis sibi constabit, pro dementia reputans, in tanta uitae breuitate superuacaneis immorari, cum necessaria uix possint pernosci. (c)

REGULA III.

*Cognita peregrinationis caufa, instituendum est
sui examen, quo, quid facto opus sit,
plane intelligatur.*

EXPOSITIO.

Cognitionem sui adeo necessariam omni tempore duxerunt viri sapientiores, ut eam et libris, ex instituto scriptis, docere, et, tanquam uerioris philosophiae ianuam ac portam, quin omnis sapientiae fontem et caput, commendare sustinuerint. (a) Propterea peregrinaturus et C iam

(c) Eo magis utique indignor, aliquos ex hoc tempore, quod sufficere nec ad necessaria quidem potest, etiamsi custoditum diligentissime fuerit, in superuacua maiorem partem erogare, inquit SENECA in epist. 49.

(a) Fecerunt hoc GERHARD. IO. VOSSIUS in lib. de cognitione sui, edit. Argent. 1709. DIODORVS TULDENVS in tractat. de cognitione sui cum dissertatione praeliminari Venerandi Dn. BVDDEI, edit. Ienae 1706. BERNARD. LAMYVS in lib. gallico, l' art de se connoître soi même, a Paris 1694. IACOB. ABADIE dans l' art de se connoître soi même, a la Haye 1709. Suam quoque Ethicam nosce te ipsum inscripsit ARNOLDVS GEVLING. eodem fere modo, ac Theologus Anglus, DANIEL DYKE, suum Mystery of self deceiving, anglice proditum Londini 1614. et germanice Francof. ad Moen. 1652. AGAPETVS

iam prius, quam rebus ad peregrinationem necessariis
operam et studium adhibeat, se ipsum excutere, ac peni-
tius nosse debet. Hac enim uia facile indagabitur, quid
fieri oporteat, quid omitti, utrum citius, an tardius
iter ingredi consultum sit. Cum autem omnia, quae
homini inesse, uel obtingere possunt, partim ad animum
pertineant, partim ad corpus, partim ad fortunam, siue,
quod perinde esse uidetur, partim ad bona, aut mala, in-
terna, partim ad externa, spectent, omnis etiam consi-
deratio sui ad tria haec capita non inepte referri potest.
Animum quidem sic exploret peregrinaturus, ut sciat,
an iis instructus sit doctrinis, uirtutibus, ac praefidiis,
quibus ad peregrinationem, scopo conuenienter peragen-
dam, opus esse, cognouit. Circa corpus uero inquirat,
an firma sit ualentudo, iusta aetate, ordinataque uiuendi
ratione subnixa, qua incommoda itinerum, maxime aëris,
uictusue diuerositatem sine periculo subire possit? Rati-
one fortunae denique consideret, utrum tales habeat pa-
rentes, propinquos, patronos et amicos, a quibus subsi-
dia necessaria exspectare possit, an ad peregrinationem,
feliciter instituendam, propriae sufficient facultates?
Quae similius consideratio si probe instituatur, et recta
euadet præparatio, et felix procedet peregrinatio, sin mi-
nus, pleraque præpostera erunt ac peruersa. (b)

REGVLA

in præceptis regis ad Iustinianum cap. IX. cognitionem sui
uocat περιτον καθεισ μαθημα. Imo de cognitione sui, I. N.
principio, dissertationem habuit IO. GOTTHELF ROSA
Ienae 1718. Ad Senecam περι τη γνωστη σεαυτον Celeberrimus
quondam in Academia hac Orator, GEORG. CASPAR.
KIRCHMAIERVS, GUILIELMI, Professoris adhuc
nostratis, nostrique Patroni honoratissimi, Parens, commentatus
est Anno 1689.

(b) Peregrinationem tribus potissimum rebus inutilem vanamque
fieri, cum et nimis iuuenies sint, qui peregrinentur, et litera-
rum

REGULA IV.

*Primam, eamque maximam, curam peregrinatus
in erudiendo firmandue sanctiore
Religione animo ponat.*

EXPOSITIO.

Quantum anima praefstat corpori, quantumue peregrinis in coelo beatitudo instabilem fluxamque huius uitae felicitatem superat, tantum quoque sanctioris firmiorisque religionis cura rerum ceterarum studio anteferri debet. Idcirco peregrinaturus, inita profectionis ratione, nihil prius nihilque potius habeat, quam ut ea, quam profitetur, religione animum suum penitus instruat, quaeque ex eius praescripto credenda sunt, ac facienda, probe perdiscat. Certae se adstringat normae, qua omnia dogmata, omnisque diuini cultus rationem metiri possit. Qualis quidem norma cum inter Christianos sola debeat esse Scriptura sacra, Canonicis, ut uocantur, libris comprehensa, hanc duntaxat fidei suae fundamentum statuat peregrinaturus. Hanc unice amplectatur sequiturque, huius auctoritati cuncta submittat, huic credendi uiuendique praecepta omnia conformet. Habeat honorem debitum uetusioris Ecclesiae Patribus, suo loco relinquat pia Christianorum instituta, nec damnandas omnino dicat probiorum doctorum sententias, sed omnibus his antiquiora longe potioraque ducat plana

C 2

Co-

rum praesidio careant, et scopum sibi certum non proponant, queritur IO. CASELIVS in epist. ad Steinbergerum, allestante BOECLERO c. supra l. p. 16. Peregrinans cunctas expendere debet circumstantias, suasque explorare vires, nec illas peregrinationes, quibus se putat imparem, affectare. Haec enim infirmitas culpa annumeratur, temeritatisque est, onus, cui ferendo par esse nequeas, suscipere, stultitiae, uelle sufficere, inquit BERNEGGERVS in cit. discurs. §. XXV. p. 16.

Codicis θεοπνέους dictamina. Quae quidem ut recte possit capere, firmiterque tenere, certos sibi deligat libros, quibus sincera et probata eorum expositio, h. e. credendorum agendorumque praescriptio, contineatur. His libris, implorata Numinis ope, totum se tradat, his tamdiu immoretur, donec satis se instructum, idoneumque ad reddendam fidei rationem sentiat. Ob eamque causam fideli utatur doctore, qui, aduersarii personam subinde induens, tradita oppugnet, eaque defendendi modum simul doceat, adeoque thesin, ut Theologi loquuntur, cum antithesi coniungat. (a) Fiet hinc, ut peregrinatus non modo callidas peruerse docentium strophas elidere, quamque semel agnouit religionem, certam stabilemque seruare, sed etiam securum nec interruptum pietatis cursum tenere possit, siquidem fidei puriori sanctior, uti par est, uita respondeat. Dicimus, uti par est, quoniam parum profuerit, religionis capita sibi perspecta reddere, nisi ad piam agendi rationem omnia referantur. Non nuda rerum sacrarum cognitione absolvitur Christiani officium, sed uerae pietatis exercitio. Orthodoxia nunquam uacare debet Orthopoeia. Doctrinae puritate nasci debet morum integritas, praesertim cum sine pietate nec firma detur felicitas, nec ulla Deo probetur uirtus. Virtutum enim omnium fons et caput est Religio, prout unanimi consensu non magis exteri, quam nostrates docent Doctores. (b)

R E-

(a) Nec dissuadendum foret peregrinaturo, ut, siquidem ante peregrinationem studia in academiis tractet, Collegium, ut uocatur, Thetico-polemicum apud Theologum celebriorem priuatum frequentet, indeque certissimum futurae peregrinationis praefidium petat. Quod quidem in Lipiensi quondam Academia generosum iuuenem a Biensenroth summa cum laude fecisse, a supra laudato Dn. Professore HASSEN me accepisse, memini.

(b) Ex iis unum nunc laudare liceat, summum nempe Theologum,
Dn.

REGVLA V.

Post piam Dei cognitionem, comparetur notitia linguarum, artium, et scientiarum, quas suorespondere proposito, peregrinaturus existimat.

EXPOSITIO.

Perdifficiles, nec nisi tardos studiorum progressus facit, qui, nulla linguarum literarumque humaniorum notitia imbutus, ex Schola in Academiam euolat. Non aliam sane fortunam experitur ille, qui, earum, quas peregrinationis ratio depositit, scientiarum praefidio nudus, ad exteros decurrit. In tempore itaque cogitet peregrinaturus, qua uia hanc etiam praeparationis partem perficere possit. De linguis quidem statuat, tum quod unam alteramue prae ceteris addisci, tum quod rectam discendi rationem iniri oporteat. Latini sermonis usus cum latissime pateat, huic rite addiscendo primam quoque praecipuamque insumendam esse operam, manifestum est. Et turpissimum sane foret homini literato, eas magis linguas callere, quas hodie scribis et pedissequis familiares esse, nouit, quam eam, quae eruditis propria habetur, quaeque grauissimis expediendis negotiis adhiberi solet. (a) Accedit, quod praestantissimae huius lin-

C 3

guae

Dn. D. SCHROEERVM, Patronum nostrum, studiorumque nostrorum sanctiorum Promotorem, pia ueneratione prosequendum, qui, pari ueteribus studio ac zelo, pietatem commendat in epist. dissertationi de Gratia Christi, ueri bonique naturalis caussa, subiuncta. De pietate autem peregrinaturi ita speciatim scribit BOECLERVS c. l. p. 20. ducebat huc ipsa pietas, uirtutum omnium anima et moderatrix, quae, nisi peregrinatoris consilia ordinet, studia erudiat, mores componat, iam perierit nobis, quicquid bonae spei, aut disciplinae, de peregrinatione ordinanda animo concepimus.

(a) De linguae latinae usu ac necessitate in negotiis publicis prae aliis
legi

guae notitia in iis etiam addiscendis adminiculo esse possit, quae apud plerasque Europae gentes in usu nunc sunt, ob eamque causam linguae florentes uocari solent, gallica scilicet, italica, hispanica, et anglica, quae peregrinaturo utique sunt addiscendae, siquidem is apud gentes, quibus illae vernaculae sunt, aliquamdiu commorari, earumque consuetudine familiarius uti uelit. De modo autem linguas facile riteque discendi non una omnium doctorum est sententia, aliis solum loquendi exercitium, uulgo conuersationem, commendantibus, aliis grammaticam urgentibus institutionem, cum diligenti librorum lectione scribendique exercitio coniunctam. Nos, media incedentes uia, nec usum sine doctrina, nec doctrinam sine usu sufficere, sed utriusque habendam esse rationem, putamus, dummodo industrio sciendique cupido discipulo fidelis atque idoneus obtingat magister. (b) Scientiarum et artium, peregrinaturo addiscendarum, quaedam sunt generales, quaedam speciales, siue, ut cum philosophis loqui liceat, aliae absolutae, aliae uero hypotheticae necessitatis. Prioris fere generis sunt scientia rerum moralium et civilium, cognitione historica, Mathesis, et artes quaedam mechanicae. Moralis quidem doctrina non magis ad uitam honeste de-

cen-

legi merentur CARPOZOVIVS in Comment. in leg. reg. C. X.
Sect. IV. LIMNAEVVS in annotat. ad Capitulat. Caroli V.
Artic. XIV. p. 206, et BECMANNVS in dissertat. de iure idiomatis.

(b) Instar omnium hic commendari potest, IO. VVHITTE in dissertationibus philologicis de linguis tradendis, Hafniae 1707. Necesariam uero esse linguarum cognitionem peregrinaturo, praeter scriptores Apodemicos, etiam docet BACO de VERVLAM, ferm. fidel. XVIII. Quae quidem necessitas tanta haberi debet, ut, quod κωφὸν πρόσωπον in ludis scenicis est, id peregrinator linguae ignarus in exterorum sit congressu, praeseruum eorum, qui, Anglorum more, non, nisi inuiti, alia, ac vernacula, lingua cum peregrino loquuntur.

centerque agendam, quam ad iudicandos discernendosue
gentium mores conduceit. (c) Prudentia autem politica,
cum generalis, tum specialis, rerum publicarum indolem,
easue constituendi, gubernandi, conseruandi ratio-
nem ita docet, ut peregrinaturus de quocunque statu ci-
uili recte sentire, quidue bonum, uel malum, imitandum,
uel fugiendum sit, perspicere queat. (d) Historia non mo-
do amplissimam regnum imperiorumque cognitionem
suppeditat, sed etiam euentum humanorum quoddam
ueluti speculum exhibit, hocque nomine tam necessaria
peregrinaturo est, ut sine ea artes ceterae ad peregrin-
ationem, bene recteque peragendam, parum momen-
ti habere uideantur. (e) Mathefis artesque, ut vocan-
tur, mechanicae in consideratione regionum geodae-
tico-physica, in philosophia, ut dicitur, experimenta-
li, in architectura, tum ciuili, tum militari, aliisque
utilioris doctrinae partibus, insignem utique usum ha-
bent. (f) Posterioris generis, h. e. speciales scientiae,
quae duntaxat, pro certa peregrinaturi conditione, certo-
ue eius scopo, necessariae censeri debent, uariae admodum
funt,

(c) Primum tibi in mores peregrinatore dignos auspicium erit, recte de
mōribus hominum iudicare, ne te fallat uitium specie uirtutis et
umbra, ne statim omnia admireris, et, quicquid peregrinum est,
temere domesticis praeferas, scribit BOECLERVS c. I. p. 37.

(d) Scientiae politicae studium in primis ad praeparationem peregrinatu-
ri requirunt HORNIUS, BOSIVS et BOECLERVS cc. supra II.

(e) Historia non modo Principum est schola, ut eam in peculiari
dissertat. ita inscripta, designat BOECLERVS, sed omnium
omnino hominum magistra, dummodo ita addiscatur, prout
eruditū uariis, eum in finem scriptis, consiliis docuerunt.

(f) Legi hic possunt IO. VOSSIUS in tract. de Matheseos natura
et constitutione, ed. Amstel. 1650. 4. et PARDIESIUS in Sta-
tica. Conf. SIM. STEVINUS in Hypomn. Math. et GVIDO-
NIS VBALDI Mechanica edit. Daniel. Moegling. Francof.
ad Moen. 1629. fol.

sunt, e. g. notitia linguarum, ut vocantur, orientalium, philologia, ae literaturae, tam sacrae, quam profanae cognitio, rei nummariae, antiquitatis, veterumq; scriptorum peritia. Quanquam eiusmodi doctrinarum studium, ubi cum ceteris prudenter coniungitur, etiam uiris illustribus non parum ornamenti conciliare potest, ut uel unicum SPANHEMII, excellentissimi quondam apud Britannos Legati Prussici, exemplum docet. (g)

REGVLA VI.

Peregrinaturus, prout conditio ipsius tulerit, uel peritum itineris comitem, uel idoneum probumque ephorum sibi adsciscat.

EXPOSITIO.

Praeter ea, quae hactenus a nobis sunt recensita, uaria admodum peregrinaturi dantur adiuncta, ut eadem vocat BERNEGGERVS, (a) tum rationalia, e. g. comitus et famulitia, tum irrationalia, eaque partim animata, e. g. equus, canis, partim inanimata, e. g. moneta, uestes, libri. Sed uulgaria haec sunt, tamque nota, ut prolixis ea praceptionibus tradere hoc minus operae pretium uideatur, quod iis partim facili sibi negotio prospicere possit peregrinator, partim sine dispendio carere. (b) Id uero peregrinatus sedulo curare debet, ut talem

nan-

(g) Extat praeclarum eius opus de usu et praestantia numismatum, nouissime editum Londin. et Amstel. 1717.

(a) In cit. dissert. §. XXX. seqq. ubi omnia fere adiunctorum genera recenset.

(b) Famulos scilicet, equos, canes, uestes, libros, in ipsis, quae peregrinatus adire statuit, locis comparare, consultius plerumque est, quam eiusmodi sarcinis molestam difficilemque reddere profectionem, sicuti et tutius censi debet, cambialibus,

nanciscatur comitem, qui, locorum peritus, ducem agere, fidisque consiliis prodesse possit. Sic enim tute cauteque ad omnia procedet peregrinaturus, et rite, nec suo demum damno, aut periculo edoctus, prudentiam adhibebit. Erit ipsi, quo cum in itinere tempus confabulando fallere, cogitata sua confidentius communicare, et gratum perinde, ac profuturum linguae exercitium habere possit. (c) Quod si peregrinaturi conditio tulerit, omnium optime idoneo proboque sibi prospiciet ephoro. Talem intellige nobilioris iuuentutis moderatorem, qui, scientiis ac uirtutibus ad feliciter peregrinandum necessariis instructus, peregrinatori non magis praceptis, quam exemplo praeesse possit, quodque uel teneriori aetati, uel iuuenili ignorantiae, uel naturali infirmitati desit, grauitate, peritia, et institutione

D sup-

libus, ut uocantur, literis, sibi prospicere, quam magnam pecuniae summam, quippe mille expositam periculis, secum portare. De uestibus id sigillatim monendum est, praeter quotidianas, easque in itinere potissimum necessarias, duas semper tunicas in promtu esse debere, alteram quidem nigram, quae indutus peregrinator, sub specie luctus, solitis exterorum congressibus interuenire, adeoque sumtibus, in uaria uestitus genera alioquin faciendis, parcere possit, alteram uero uersicolorem, pro ratione conditionis, paulo pretiosiorem, ad rariores celebritates subinde frequentandas, tales nimirum, quae in aulis, uoce hispanico-italica, Gala dici solent, quasque uix aliis, quam splendidiore uestitis habitu, adire licet. Quod ad libros attinet, paucos peregrinaturo sufficere, existimamus, codicem scilicet sacrum, libellum precationum et cantionum, itineraria aliquot, ac libros historicos et geographicos, una cum mappis necessariis, schedas denique pugillares, quibus memorabiliora identidem possint inscribi.

(c) Talem etiam comitem in itinere, ex Anglia in Galliam instituto, sibi obtigisse, semel iterumque, non sine delectatione, mihi narravit summe Reuerendus Theologus, Dn. D. IANVS, ister maximos pariter Patronos ea, qua par est, ratione habendus.

suppleat. Huius profecto tanta est necessitas, ut sine eo adolescentes peregrinari cuculatos, et parum foras prospicere, recte afferat VERVLAMIVS. (d)

REGULA VII.

Commendatitiis etiam literis sibi prospiciat peregrinator, quotquot a uiris illustrioribus, ac doctis, quin etiam mercatoribus, obtinere potest.

EXPOSITIO.

ID prudentiores inter alia cauere solent, ne homines peregrinos, sibique plane ignotos, facile admittant, iisdemque liberiorem ad se aditum praebent, nendum singularē amicitiam, familiaritatem, aut benevolentiam exhibeant. Cum enim usu compertum habeant, quam male cum iis sacpe sit actum, qui erga hospites, speciosam prae se ferentes probitatem, incauta quadam fiducia benigniores extiterunt, sollicita utique diffidentia opus esse,

iudi-

(d) In cit. serm. fidel. XVIII. sub initium, ubi praecipua talis, ut eum, ex idiomatis anglici imitatione, uocat, tutoris requisita habet. De ephoris Principum singularia suggerit monita SECKENDORFIVS in additionibus aurei libri, quem *Deutschen Fürsten Staat* inscrispit, §. XXXIX. p. 139. Quicum conferri potest IO. CHRISTOPH. VVAGENSEILIVS in tractatu germanico von Erziehung eines jungen Printzen, der vor allen Studiren einen Abscheu hat, edit. Lipsiae 1705. et recensit. in Act. Erudit. ad an. 1706. p. 117. ubi sat distincte describitur officium talis ephori, seu moderatoris, quem non vulgaris Magistri, sed Chironis nomine insigniuit, ad imitationem Itali, Alberti de Caprara, qui libro suo, insegnamenti del uiuere, subiunxit il Chirone itinerante, ouero istruttione per un aio, destinato ad assistere ai viaggi de principi giouani, in Venetia 1688. Generatim uero de ephoris Iuuenum (Hoff-Meistern bey jungen Herren) Lipsiae 1714. inauguralem dissertat. habuit IO. MELCHIOR. HOFFMEISTER.

iudicant. Ut igitur peregrinaturus in externis ciuitatibus ad eos facilem habeat accessum, qui fauore, consilio, et opera ad obtainendos profectionis fructus, multum conferre possunt, commendatitiis ipsi opus est literis. (a) Taceo, quanta sumptuum moderatio eadem via obtineri possit, dum peregrinator, liberali exceptus hospitio, pecuniae, quam alioquin impendi oporteret, uariis in rebus parcere potest. (b)

SECTIO. II.

DE

PRUDENTIAE APODEMICAЕ REGVLIS, IN PEREGRINATIONE OBSERVANDIS.

REGVLA. I.

*Quemcunque locum adeat peregrinans, tria semper in animo habeat uerba mnemonica,
Quaerere, Iudicare, Cauere.*

EXPOSITIO.

QVAM amplius differendi campus hic pateat, quamque diffusam et prolixam hac in parte commentationem

D 2

scri-

(a) Etiam cum de loco in locum itineratur, paret sibi (peregrinator) literas commendatorias ad personam aliquam eminentiorem, degentem in loco, quo se transfert, ut eius fauore et opera utatur in iis, quae spectare, aut cognoscere desiderat. Hoc modo peregrinationis utilitatem accelerare poterit, scribit VERVLAM. c. saepius l.

(b) Noui iuuenem, illustriori loco natum, magnique Principis legato necessitudine coniunctum, qui plurimas Hollandiae et Britanniae urbes ita se frequentasse, dicebat, ut, quoniam ubique literis commendatus aduenisset, uix unum propriis impensis prandium, unamue coenam sumserit.

scriptores apodemici tradant, ad tria tamen uerba haec
mnemonica praceptionum summa referri potest. Quae-
rere debet peregrinans, h. e. sciscitari, diligenterque inqui-
rere ea, quae scitu necessaria, quae scopo suo congrua,
quae profutura uidentur. In tales saepe homines incidit, qui,
difficiles parcique loquendo, non, nisi de omnibus interro-
gati, notabilia indicant. Itaque multus in quaerendo ro-
gandoque sit peregrinator, nec, ubi uenalem forte linguam
suspicatur, largitionibus parcat, memor, pecuniam in tem-
pore negligere, maximum esse quaestum. (a) Iudicare et-
iam debet peregrinator prudens, h. e. perpendere omnia,
examinare, et unum ab altero probe discernere. Neque
enim uel obuia quaeque notare, suisque inferere commen-
tariis, uel cunctis rebus perinde contemplandis, noscen-
disue, diu multumque immorari debet peregrinans, sed
discrimen habere et delectum. (b) Cauere denique debet
peregrinator, h. e. caute agere, eaque prudenter euitare,
quae nocere possunt, fructusque peregrinationis interclu-
dere. Tanta plerumque peregrinantis est libertas, ut ean-
dem facile in licentiam conuertere, immoderatoque affe-
ctuum

(a) Quantam in rebus omnibus uim habeat pecunia, omnes omni-
tempore homines, tam dictis, quam factis, comproba-
runt. Verissimum sane est Ebraeorum adagium **כִּי שָׁאוֹן דְּמֵים לֹא יַעֲמֹד בְּשָׂוֹק** h. e. non habens pecunias, non
stet in foro, uide plura in SCHICKARDO de iure regio
cap. IV. theorem. XV. p. 279. edit. Carpzov. in notis ad
רַמֶּה. Hoc sibi in primis dictum habeto prudens peregrina-
tor, utpote qui, pecunia destitutus, uix ullo in loco standi,
h. e. agendi proficiendique, copiam habebit.

(b) Si quicquam est, quod peregrinationi, feliciter instituendae, inser-
uiat, iudicandi sane facultas est, non magis institutione, rerum
que ciuilium usu comparata, quam **ἐν Φύσει**, seu naturali ad-
iuta felicitate. Quapropter sensu communi, et naturali uale-
re iudicio, magnum Dei beneficium merito dixit COMI-
NAEVS lib. V. Hist. Gallic.

ctuum impetu agitatus, ad praecipitia delabi possit. Quapropter cauto opus est, quidue fugi in primis oporteat, peregrinatori quotidie cogitandum, nisi errare magis, quam peregrinari uelit. (c)

REGVLA II.

*Quaerendi materiam peregrinans ubique capiat
a triplici omnium ciuitatum ratione, eccl-
esiastica, politica, et oeconomica.*

EXPOSITIO.

Quid peregrinator in singulis, quae frequentat, locis quaerere, quidue cognoscere debeat, non magis prescriptam ab aliis methodum, quam propriam sciendi cupiditatem suggerere, non male quidem iudicat BOECLERVS. (a) Verumtamen, cum naturalis hominum *Φιλομαθία*, sciendiue cupiditas, ubi relicta sibi manet, uel iustos subinde limites possit egredi, uel saltem ordinata distinctaque frustrari cognitione, melius utique sibi consulet peregrinator, si certa, ac ueluti summa quedam capita sibi proponit, ad quae rerum cognoscendrum omnium ratio quodammodo possit referri. Eiusmodi capita nos constituimus tria, pro triplici, qualis in ci-

D 3 uita-

(c) Quamdiu nescieris, quid fugiendum, quid petendum, quid necessarium, quid superuacaneum, quid iustum, quid honestum sit, non erit hoc peregrinari, sed errare. Nullam tibi operi feret iste discursus. Peregrinaris enim cum tuis affectibus, et mala te tua sequuntur, inquit SENECA ep. 104. Quare Socrates Attico adolescenti, peregrinationem nihil sibi profecisse, querenti, recte respondit, non immerito tibi istud euenit, tecum enim peregrinabar, prout ex Plutarcho refert ARNDIVS in cit. supra bibliothec. p. 438.

(a) In cit. dissert. p. 41. ubi ait, argumentum cognitionis omnisque eius obseruationis, cui peregrinantes intentos esse, iuuat, latifi-

uitatibus cunctis occurit, statu, ecclesiastico, politico,
et oeconomico. Ad unum alterumue horum statuum,
quaecunque demum in ciuitate occurrunt, certo quodam
respectu pertinere, nemo negabit. Nec promptior facili-
orue suppetit ratio, amplissimam quamque Rempublicam
penitus examinandi, quaeque in ea singulariter notari
merentur, distincte, ordinateque comprehendendi. Sci-
licet, ratione status ecclesiastici, peregrinator dispicere
potest de templis, aedibusque praecipuis, de sacerdoti-
bus, eorum ordine, uiuendique ratione, de festis, caere-
moniis, uariisque ritibus sacris, de liturgia, fideique pu-
blicae expositione, de legibus, statutis, iudiciisque eccl-
esiasticis, de scholis, gymnasiiis, et academiis, de religi-
one, pietate, deuotione, earumque contrariis etc. Circa
statum politicum in primis quaeri potest, qualis sit ma-
teria Reipublicae primaria, h. e. populus, qualis secunda-
ria, h. e. territorium, seu regio, hocque respectu indaget
peregrinator tum qualis sit forma regiminis, qualis sta-
tus, qualis ciuitas, uniuersitate, et sigillatim considerata,
tum qualis sit regio, et interne, et externe considerata,
quo referri possunt omnia, quae Geographia Chorogra-
phia et Topographia cognoscere praecipit. De oeco-
nomico denique statu quaerat peregrinator, an agrorum,
uinuarum, hortorum cultura, item rei pecuariae studium
floreat, an et ubi metalliferum existat solum, an uaria
potus genera coquantur, an commercium et mercatura
exerceatur, an multae utilesque extent opificinae, ne
multis, an iis omnibus instructa sit regio, ac Respublica,
quae alias in Oeconomico, sigillatimque in doctrina ge-

orgi-

latissime per omnem uitam, imo per omnem naturae ampli-
tudinem patet, id, quod ostendere tabellis et exemplis sin-
gularum urbium aggressus est, quem ante laudaui, Zwingerus.
Sed nobis opulentioris methodi uidetur designatio, quam cu-
riosi peregrinatoris ingenio inscribit illa sciendi cupiditas,
nihil inobseruatum dimittere solita.

orgica, metallica, nautica, aliisque huius generis tradi solent. Quam quidem ob causam curae et operae pretium erit, eorum, quae, ratione triplicis huius status, maxime notari mereantur, praecipua quasi capita, tabulis, uel saltem synopsi quadam delineata, sibi procurare, eademque in promptu semper habere. (b)

REGULA III.

*Quid notandum descendumque sit apud exterros,
ex usu potissimum iudicet peregrinans,
quem inde habere possit.*

EXPOSITIO.

Non omnia perinde esse habenda, sed, adhibito examine, probe discernenda, ac diiudicanda, iam supra monuimus. Quo autem fundamento niti debeat peregrinantis iudicium, hic disquirere attinet. Tale fundatum in usu praecipue ponendum esse, putamus, quem peregrinator ex rebus cognoscendis, descendis, notandis que habere possit. Cum autem omnis peregrinatio ad certum, ut diximus, scopum, dirigi debeat, omnium quoque rerum utilitatem suo potissimum scopo metiat peregrinans, necesse est. Sic, e. g. in re antiquaria

et

(b) Talia quidem a nonnullis scriptoribus apodemis, supra excitatis, suppeditari solent, sicut etiam BERNEGGERI dissertationi, a nobis pariter allegatae, annexus est eiusmodi discursus, haud inconcinnus, ex MScto, sine nomine autoris in bibliotheca PETRI MULLERI, Professoris Ienensis, afferuato, editus. Attamen optime sibi consulet peregrinator, si ea proprio sibi studio ipse consignet, eumque in finem diligenter legat scriptores, qui politica et oeconomica planius faciliusque exponunt, quibus inter recentiores annumerari omnino meretur, non magis genere, quam uirtute et doctrina illustris vir, IVL. BERNHARD. de ROHR.

et nummaria tantum sibi cognoscendum addiscendumue proponat, quantum scopi, seu studiorum ratio postula uerit. (a) Quocirca temporis etiam sumtuumque habenda est ratio, ut, siquidem diu in uno alteroue loco commorari haud licet, nec uni rei, eidemque non adeo necessariae, tempus studiumque omne impendatur. Iudicandum porro peregrinatori est, quos in primis homines ad obtainendum, quem sibi proposuit, scopum frequentari oporteat. Erudito quidem literatoue doctorum maxime uirorum consuetudine utendum esse, dubio caret. (b) At illustriori peregrinatori, qui prudentia politica animum perficere studet, inter aulicos, legatos, horumque secretarios multum uersari conuenit. (c) In eo denique rectum adhibere debet iudicium peregrinator, quod ad mores exterorum uiuendique rationem spectat, ut, quid imitari possit, quidue minus, probe discernat. Cum enim inter omnes gentes et certa dentur uitia, et certae uirtutes, quaedam decora sint, quaedam minus, accurati sane iudicii trutina hic opus est. (d)

REGVLA

-
- (a) Antiquitatum uariarum cognitionem eo prosequendam esse studio, quod historiae temporum, inuentis artificum, interpretationi propositorum politicorum in quavis Republica lucem queat inferre, apposite in hanc rem monet BOECLER. c. l. p. 34.
 - (b) Quam utilis sit conuersatio erudita, quaue ratione institui debeat, integro capite ex instituto docet MORHOF. Tom. I. polyhist. Lib. I. Cap. XV. p. 152.
 - (c) Quatenus ad familiaritates et amicitias, quae inter peregrinandum adiungendae sunt, utilissima omnium est illa secretariorum et ministrorum interiorum, quibus legati utuntur. Hoc enim pacto, in una regione peregrinando, etiam plurium regionum notitiam et experientiam ad se attrahet (peregrinator) et fugit, scribit VERVLAM. c. l. circa fin. Gemina his monita habet BOSIVS in cit. supra introduct. Cap. VI. §. V. p. 75.
 - (d) Memoratu digna de Gallorum Italorumque moribus prae aliis habet

REGVLA IV.

*Tria sedulo caueat peregrinans, curiositatem in-
consultam, candorem intempestium, et
offensionem inultam.*

EXPOSITIO.

Rvdolphus Anhaltinus, heros sub Maximiliano, Imperatore, belli pacisque arte clarissimus, in omnibus signis suis militaribus, quae uexilla dicere solemus, uirginem, leoni cibum ex patina cum cura et timore porrigen-tem, depingi curauit, addita hac epigraphe germanica, Allezeit in Sorgen h. e. semper solicite. (a) Egregium fane symbolum prudentiae, quae alias etiam per uirginem repraesentatur, tum praeterita, tum praesentia, tum futura solicite considerantem, nec, nisi cum cura et diffidentia, omnia agentem. Ergo uix melius quicquam magisque conueniens prudentiae tribui posset, quam sollicita quaedam timiditas, h. e. cauta, circumspeta ac prouida decernendi agendique ratio. Scilicet prudens non temere, aut secure, quodlibet adoritur, sed omnia cum deliberatione, cura et timore suscipit. Eiusmodi prudentiae symbolum ante oculos sibi semper statuat peregrinator, et *ἀξιομνησκόντων* hoc, Time et Caue, in omnibus suis actionibus quotidie recordetur.

E tur.

habet BOECLER. c. l. p. 37. et 38. De Italia autem simile fere iudicium fert eruditus Anglus IACOB. HOVELLVS in epistolis anglicis, historico-politico-philosophicis, Volum. I. Sect. III. Ep. II. p. III. *εἰς τὸν οὐρανὸν* hoc, Time et Caue, in omnibus suis actionibus quotidie recordetur.

(a) - VVAGENSEIL. in director. auctio. part. II. Sect. II. §. III.
Cum Symbolo hoc perbelle conuenit illud Pubpii Syri, animus uereri qui scit, scit tuto aggredi, allegante LIPSIQ Lib. III. Polit. Cap. VII. n. IV.

cur. Ut autem sciat, ubi potissimum cauto opus sit, quae ratione curam et timiditatem inter exterros prudenter possit adhibere, tria maxime cauenda propo-nimus, curiositatem inconsultam, candorem intem-pestium, et offensionem inultam. Quantum periculi, quantumue mali sibi conflare possit peregrinator, si, inconsulta adductus curiositate, uel ignoto se immisceat consortio, uel suspecta ingrediatur loca, uel curiosas, ut dicuntur, artes nosse cupiat, sat multis memoratu-que dignissimis exemplis doceri posset, nisi res esset ex-tra controvferiam. (b) De intempestito autem candore sciendum est, eum hic nobis designare nimiam illam con-fidentiam et credulitatem, qua peregrinans modo in iungendis amicitiis, modo in significandis cogitatis, modo in referendis narrationibus, modo in aliis rebus agendis ita se abripi patitur, ut daminum inde reportet, aut dedecus. (c) Inultam uero offensionem cauear pe-regrin-

(b) Est sane non stolida minus, quam periculosa eorum opi-nio, qui lupanaria, ac lenonum scortorumque contubernia ideo subinde esse frequentanda, contendunt, ut eiusmodi hominum technas, siue, ut, optimo abutentes uocabulo, lo-quuntur, politicam nosse detur, quasi consultum sit, e. g. aedes, peste infectas, intrare, ut miros morientium gestus, aut aliud quid curiosi uidere possis. Numquid etiam profuerit, si omnes nocentissimorum hominum fraudes et arcana astutias intellexeris, quales quidem prolixè dudum descripserunt ARETINVS nel libro delle Corteggiane di Roma, et PALLAVICINI nella Retorica delle putane? De curio-sis autem artibus, quales sunt Astrologia, Horoscopia, Geomantia, Chiromantia, Hydroscopia, praecclare inter alios monerent BV DD. in exercit. de cult. ingen. §. 13. et PERE-FIXE dans l' histoire de Henry le grand, part. III. p. 375.

(c) Ergo prudenter simulare ac dissimulare studeat peregrinator,
nec

regrinans, h. e. nunquam committat, ut exterorum quispiam, ullo abs se modo laesus, uel male habitus, quasi offensae patiens, nec respondere, nedium vindicare quicquam curans, negligatur, siveque, non conciliatus, dissimulato paulisper dolore, ad vindictam, clam exercendam, adducatur. Scilicet fieri potest, ut peregrinator, ebrietate, ira, aliquo affectu impulsus, uel amicum sibi aequalem, uel uilioris etiam conditionis hominem, immo feruum, indignius, uel seuerius tractet, nec statim cum eo, quippe uel nullum aegritudinis sensum prodente, uel mali nihil afferre posse credito, in gratiam redire studeat, breui autem post tempore interiecto, ab eo sat grauem offensionis, aliquanti per dissimulatae, ultionem pati cogatur. Quam quidem ob causam uel illico eum, quocum aliqua forte σύρραξis ipsi intercedit, sibi reconciliet, uel, quod tutissimum fuerit, ita cum omnibus agere studeat, ut, quoad eius fieri potest, etiam minima litis, aut offensionis, materia evitetur, ipsique hominis mansueti, facilis beneque morati laus ubique tribuatur. (d)

E 2

SECTIO

nec detectam nudamque semper mentem exhibeat. Prae se ferat notitiam, e. g. locorum, hominum, ac rerum, quam non habet, ne, nouus plane creditus, decipiatur. Nomen nunquam, uel raro diffiteatur, officium ac dignitatem saepe. Qua ratione res suae affligi possint, uel amplificari, ac conservari, nemini significet. Quoties siue hospitium, siue locum mutare, cogitur, tum demum propositum declareret, cum illud perficere potest, uidelicet laudatus supra de ROHR in introduct. ad prudent. (*Einleitung zur Klugheit*) Cap. XIII, p. 253. seqq.

(d) Hunc in finem legi merentur scriptores, qui conuersationis, recte instituenda, rationem docuerunt, quos inter praeci-

4026721

puo

SECTIO. III.
DE
PRUDENTIAE APODEMICA REGVLIS,
POST PEREGRINATIONEM
OBSERVANDIS.

REGVLA I.

In patriam redux, sine insolentia, morisque alieni affectatione, domestica sequatur instituta peregrinatus, nec, nisi grauior subsit caussa, ab iis recedat.

EXPOSITIO.

Artis est, artem abscondere. Monentur trita hac sententia homines, ut, quo peritiores forte existant, eo etiam se gerant modestius, nec suam ubique artem, aut scientiam, crepent, praesertim cum maior plerumque fides habeatur iis, qui, parci sui aestimatores, non uerbis, sed factis, sese exhibere student, quam iis, qui, thrafonum, aut circulatorum, more, impendio loquaciores, *λαπίσματα* ubique profundunt. (a) Observuet hoc peregrinatus, caueatque sedulo, ne, captata

puo loco haber debet Illustris Dn. THOMASIVS, tum in scriptis suis moralibus, tum sigillatim in tractatu de prudentia consultatoria cap. V. et VI. Speciatim de modo conuersandi inter exteras gentes, praeprimis Europae, deducto a temperamentis uariis, dissertationem Medico - Moralem scripsit D. THOMAS KENNEDVS, Scoto-Britannus, edit. Coloniae Marchicae, 1706.

(a) Multa hic monent Celeberrimus DN. MENKENIVS in Charlataneria, et Cl. LILIENTHALIVS in Machiauellismo litterario.

ubiuis occasione, itinera, abs se facta, pericula ac dis-
crimina, terra marique feliciter superata, urbes uias,
loca frequentata, habita cum eruditis magnaue famae
hominibus commercia, comparatam linguarum ac sci-
entiarum notitiam, gloriosius iactitet, nedum, pater-
nis omnibus neglectis, gentium peregrinarum mores,
gestus, caeremonias, et uestitum imprudenter affectet.

(b) Quodsi uero peregrini quicquam amplecti, usque
retinere, honestatis utilitatisque ratio tulerit, aliorum
iudicia nihil moretur, secum cogitans, parum prodesse
peregrinationem, nisi peregrinatori ea, quae bona et lau-
dabilia inter exterros deprehendit, in suum aliorumue
ufum conuertere, adeoque ad rectam uiuendi ratio-
nem, ut praecipuum peregrinationis finem, referre li-
ceret. (c)

REGVLA II.

*Visa, audita ac notata cum aliis sincere com-
municet peregrinatus, si boni quic-
quam inde sperari potest.*

EXPOSITIO.

VItae, tum publicae, tum priuatae, discendum esse,
aliquoties iam monuimus. Ergo omnia, quaecun-
que

E 3

(b) Conferri hic possunt VERVLAM. c. sermon. GVAZZI in
dissertat. III. de conuersatione ciuili p. 157. et DN. de ROHR
c. l. p. 286.

(c) Peregrinatio error est, uanitas, et quiduis potius, quam libe-
rale studium, nisi per omnia memineris, ad ciuilem societa-
tem, quicquid uiuitur, et uiuendo discitur quaeriturque, ita
referri, ut ciuis, imo hominis, nomine indignus sit, qui eius
rationes et proposita uel neglit, uel violat, inquit BOE-
CLER. c. l. p. 40.

que peregrinatus inter exterros uidit, audiuit, ac notauit, ad usum uitae conferri, adeoque cum aliis sincere communicari oportet. Fieri hoc potest, si salutaria instituta, in commentarios relata, typis euulgentur, modusque eadem introducendi declaretur, si libri, ab aliis de uno alteroue argumento scripti, uel emendentur, uel augeantur, persificanturue, si denique certi homines speciatim in iis, quae peregrinatus nouit, uiua erudiantur uoce, aliisque inferuendi facultate penitus instruantur. Sic demum itinerum suorum fructus ita adhibet peregrinator, ut celeberrimi semper uiri fecisse, laudantur. (a)

REGULA III.

Institutam cum exteris amicitiam peregrinatus non magis literarum commercio, quam officiis studiisque identidem confirmet.

EXPOSITIO.

Diu cum exteris uersari, plenamque rerum utilium notitiam comparare, nullius fere peregrinatoris fert conditio. Desiderium patriae, parentum, aut propinquorum amor, imo deficiens saepe crumena, redditum maturare cogit. Paulatim insuper addiscimus, quicquid in uita disci oportet. Tum demum utiles perficiuntur artes ac scientiae, si doctrina et usu quotidie augeantur. At subsidia hic petenda sunt ab hominibus, quippe ad officia, sibi inuicem praestanda, naturali etiam

lege

(a) Thuanum hoc nomine laudat BOSIVS in cit. introd. in notis. Rerump. p. 73. Peiresciū uero GASSENDVS in vita eius.

lege obstrictis. Maximum hic momentum habet amicitia, cum exteris instituta. Hanc igitur omnibus, quibus fieri potest, modis conseruare studeat peregrinatus, in patriam redux, ut nunquam inter exterros desit, qui amoenis subinde literis et personarum rerumque, ante uisarum, memoriam renouare, et nouam discendi materiam praebere uelit. (a)

(a) Vid. hic BOSIUS in cit. supra introduct. in notit. Rerump. cap. VI. §. VII. p. 76. et VERVLAM. c. sermoni. sub finem.

COROLLARIA AD IMPLENDAM VACVITATEM ADDITA.

I.

Non omnia omnibus terrae partibus natura impertivit, sed munera secundum regiones diuisit, ut ad societatem homines mutuae indigentia opis, rerumque ad utilitatem commoditatemque uitae necessiarum desiderio adduceret. Quare et peregrinationes patefecit, et negotiationes, ut eorum, quae quibusdam sunt propria, communem ad omnes fruitionem proferat, uid. de hoc argumento dicta scitu dignissima in KNICHEN. oper. polit. Lib. II. part. I. cap. XII. thes. XVII. fol. 618. seqq. et IO. NICOL. FLA-

FLAMIZERI Europaeischer Monarchen Staats-
Compafs , cap. XVII. p. 563.

II.

Occulta potius et curiosa , quam uera utilis-
que Aegyptiorum sapientia fuit , cuius fama per-
moti , Graeciae philosophi certatim peregrinatio-
nes in Aegyptum suscepserunt , uti hoc prae aliis
docent MELCHIOR LEYDECKER . de Re-
publ. Ebr. Lib. II. Cap. II. §. XI. fol. 142. seqq. et
IO. HENRIC. REIZIVS in annotat. ad THOM.
GOODVVIN. Mos. et Aaron. Lib. I. cap. VI.
p. 65. et cap. XII. p. 122.

III.

Ingenia populorum passim plurima trahunt
tam de coelesti aura , qua uescuntur , quam de solo ,
in quo eduntur , quippe quae opinio a mundi or-
tu omnium fere gentium firmata est consensu ,
CAMPEG. VITRINGA in orat. funebr. Vlric.
Huberi , ICti Franequerani , p. 5. annexa Huberi
Eunomiae Romanae , edit. Franequer. 1700. Spe-
ctant huc BESOLD. discurs. de natura po-
pulor. BARCLAI. Icon animor. HVART.
scrutin. ingenior. NEVHVS. theatr. ingen. hu-
man. aliorumque scripta.

T A N T V M !

Coll. diss. A. 136, misc. 9